

Μάθημα 8ο

Συνέχεια περί φυτῶν. – Τέταρτη δημιουργική
ἡμέρα. – «Γενηθήτωσαν φωστῆρες»

ἤγάμε τὴν περασμένη φορὰ, παιδιά, γιὰ τὴν δημι-
ουργία τῶν φυτῶν. Σήμερα θὰ ποῦμε ἀκόμη δύο
λόγια, γιὰ νὰ τελειώσουμε τὸ θέμα αὐτό, γιὰ τὰ
φυτά.

Παρατηροῦμε ὅτι στό φαινόμενο τῆς ζωῆς, ἀκόμη
καί στὰ φυτά, ὑπάρχει μία ἐντελέχεια. Ὁ ὅρος αὐτός,
ἐντελέχεια, εἶναι τοῦ Ἀριστοτέλους, καί σημαίνει ἐν-
τέλος-ἔχειν. Τέλος, ὅπως θὰ ξέρετε, σημαίνει σκοπός.
Ὅταν δηλαδή ὁ Ἀριστοτέλης λέει ὅτι ὑπάρχει μία ἐν-
τελέχεια, ἐννοεῖ ὅτι ὑπάρχει ἓνας σκοπός στὰ δημι-
ουργήματα, στὰ ὄντα. Δηλαδή κάθε δημιούργημα, στήν
προκειμένη περίπτωση κάθε φυτό, εἶναι ἐνταγμένο μέ-
σα σέ ἓναν σκοπό· δέν εἶναι ξεκάρφωτο, δέν εἶναι τυ-
χαῖο. Δέν ὑπάρχει τύχη πουθενά μέσα στή δημιουργία.
Ὅχι μόνο δέν βρέθηκε τυχαῖα ὁ κόσμος, μέ τὰ στολί-
δια του καί τίς ὁμορφιές του, ὅπως σᾶς ἔλεγα μιὰ πε-
ρασμένη φορὰ, ἀλλά ὅλα ἔχουν ἓναν σκοπό. Συνεπῶς
κάθε τι πού ἔχει ἓναν σκοπό, σημαίνει ὅτι δέν εἶναι τυ-
χαῖο, καί παρατηρεῖται αὐτή ἡ ἐντελέχεια.

Σκεφθεῖτε, φιλόσοφος πρό Χριστοῦ ὁ Ἀριστοτέ-

λης, τό παρατήρησε αὐτό, ἀλλά καί ὅλοι ὅσοι ἔχουν ἕναν ὑγιῆ νοῦ παρατηροῦν, ὅτι ὑπάρχει μιά ἐντελέχεια. Ἄρα λοιπόν δέν εἶναι δυνατόν νά στηριχθεῖ τό στοιχεῖο πού λέμε *τύχη*. Πολύ συχνά θά ἀκούσετε, ιδίως στήν ἐποχή μας πού ὑπάρχει ἡ ἀθεΐα, ὅτι ὁ κόσμος βρέθηκε τυχαῖα! Δέν ὑπάρχει μεγαλύτερος παραλογισμός ἀπό αὐτόν... τό νά ὑποστηρίζει καί νά πιστεύει κανεῖς ὅτι ὁ κόσμος εἶναι τυχαῖος, ὅτι τά ὄντα δέν ἔχουν προδιαγεγραμμένο σκοπό!

Παρατηροῦμε ἀκόμη ὅτι τά φυτά εἶναι ἡ βάση τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Ἄν δέν ὑπῆρχαν τά φυτά, δέν θά ὑπῆρχε τό ζωικό βασίλειο. Καί πολύ σοφά μᾶς σημειώνει τό ἱερό κείμενο ὅτι πρῶτα δημιουργήθηκαν τά φυτά καί κατόπιν δημιουργήθηκε τό ζωικό βασίλειο.

Καί πράγματι, ὅχι μόνο ἀπλῶς εἶναι ἀναγκαῖο τό φυτικό βασίλειο γιά τό ζωικό, ἀλλά καί μεταξύ τοῦ ζωικοῦ καί τοῦ φυτικοῦ βασιλείου ὑπάρχει μιά ἰσορροπία. Δέν μπορεῖ δηλαδή τό φυτικό βασίλειο νά αὐξηθεῖ περισσότερο ἀπό τό ζωικό· καί ἀντιστρόφως, δέν μπορεῖ τό ζωικό νά ἀναπτυχθεῖ περισσότερο ἀπό τό φυτικό. Διότι ἐάν εἴχαμε μιά ἀνισορροπία μεταξύ αὐτῶν τῶν δύο βασιλείων, τότε, ἂν ὑπῆρχαν μόνο τά φυτά, θά εἶχε ἐξαντληθεῖ ὅλο τό διοξειδίο τοῦ ἄνθρακα· ἐάν εἴχαμε μόνο τά ζῶα, θά εἶχε ἐξαντληθεῖ ὅλο τό ὀξυγόνο τῆς ἀτμόσφαιρας.

Ἔτσι, ὑπάρχει μιά ἰσορροπία ἀνάμεσα σ' αὐτά τά δύο βασίλεια. Ἀλλά καί ἐπάνω στή γῆ θά εἴχαμε μιά ἀνατροπή τῶν βιολογικῶν νόμων, ἐάν δέν ὑπῆρχε αὕτη ἡ ἰσορροπία. Θά σᾶς ἀναφέρω ἕνα μικρό παράδειγμα γιά νά τό δεῖτε αὐτό.

Κάποτε μία οικογένεια Άγγλων είχε μεταναστεύσει από την Άγγλία στην Αυστραλία. Πήραν μαζί τους και ένα φυτό κακτοειδές και τό φύτεψαν στην αυλή τους. Αυτό βρήκε γόνιμο έδαφος και αναπτύχθηκε. Αναπτύχθηκε όμως τόσο πολύ, ώστε σέ μερικές δεκάδες χρόνια τό φυτό αυτό κατέλαβε απέραντες εκτάσεις και δέν μπορούσαν νά τό περιορίσουν ή νά τό εξαλείψουν.

Ένα παρόμοιο φυτό έχουμε κι έμεϊς στά χωράφια μας, την αγριάδα, πού όλοι ξέρετε πώς γρήγορα εξαπλώνεται εις βάρος άλλων φυτών και δέν εξαλείφεται εύκολα. Έχει ριζώματα και κονδύλους μέσα στό έδαφος, πού ή κορυφή του, βγαίνοντας από τό έδαφος, σχηματίζει νέους βλαστούς. Ό,τι κι αν κάνετε για νά την αποφύγετε, και νά την τεμαχίσετε ακόμη, και νά κοσκινίσετε τό χώμα, ένα ριζίδιο νά μείνει μέσα, αυτή θά ξαναφυτρώσει μέ γοργούς ρυθμούς! Πατήστε όσο θέλετε την αγριάδα από πάνω, χρόνια όλόκληρα νά την πατᾶτε· αυτή θά επιμένει νά πολλαπλασιάζεται!

Έτσι, ἄρχισε νά δημιουργεί προβλήματα αυτός ο κάκτος στή γεωργία· προβλήματα πολύ σοβαρά· δέν ήξεραν μέ ποιόν τρόπο νά τόν περιορίσουν, νά τόν εξαλείψουν.

Τότε, ύστερα από μελέτες και παρατηρήσεις πού έκαναν, ανακάλυψαν ότι στην Αφρική υπήρχε ένας μικροοργανισμός, όπως είναι ή μελίγκρα, ένα τέτοιο έντομο, πού λέγεται λάκ. Παρατήρησαν ότι αυτό τό λάκ, τό έντομο, αγαπούσε πολύ νά τρώει αυτά τά φυτά, τούς κάκτους. Τό μετέφεραν λοιπόν στην Αυστραλία και τό έβαλαν επάνω στά φυτά αυτά. Βρίσκοντας τόσο πλούσια τροφή αυτό τό έντομο, ἄρχισε νά τρώει εκείνα τά

κακτοειδή φυτά. Σέ λίγο καιρό τά εἶχε φάει ὅλα! Ἀλλά τί παρατηρήθηκε ὁμως; Μή ἔχοντας τί ἄλλο νά φάει, ψόφησε καί αὐτό.

Δηλαδή τί παρατηροῦμε; Σ' ἓνα οἰκοσύστημα κά-θε ὀργανισμός ἐπηρεάζει τούς ἄλλους καί ἐπηρεάζεται ἀπό αὐτούς. Τό ζωικό βασίλειο δέν ἐπιτρέπει στό φυτικό νά ἀναπτυχθεῖ ὑπερβολικά· ὅπως καί τό ἀντί-στροφο. Ἔτσι, ὑπάρχει αὐτή ἡ θαυμαστή ἰσορροπία ἀνάμεσα στό φυτικό καί ζωικό βασίλειο.¹

Ἀκόμα, παιδιά, τά φυτά δέν εἶναι μηχανές. Μπορεῖ ἴσως τό φυτό νά μᾶς δίνει τήν ἐντύπωση ὅτι εἶναι ἓνα πράγμα ἀκίνητο· ἔχει ὁμως ζωή μέσα του πάρα πολλή. Δέν σημαίνει ὅτι ἐπειδή δέν περπατάει δέν ἔχει ζωή. Ὅμως δέν εἶναι μιά μηχανή ὁ ὀργανισμός ἑνός φυτοῦ.

Ἡ μηχανή δέχεται ἀπ' ἔξω τήν κίνηση καί βρίσκει-ται πάντοτε κάτω ἀπό τήν φροντίδα τοῦ κατασκευα-στοῦ της. Ἀλλά ἓνα ἔμβιο ὄν, ὅπως εἶναι τό φυτό, εἶναι αὐτοτελές, εἶναι αὐτενέργητο, ἐνεργεῖ δηλαδή μόνο του, εἶναι αὐτοκίνητο, δηλαδή κινεῖται μόνο του, τείνει πάντοτε πρὸς ἓναν σκοπό. Γιά τό φυτό ὁ σκοπός αὐτός εἶναι νά ξεκινήσει τή ζωή του ἀπό ἓναν σπόρο, νά φυ-τρώσει, ν' ἀναπτυχθεῖ, ν' ἀνθοφορήσει, νά δώσει καρ-

1. Ἡ ἰσορροπία αὐτή λειτουργεῖ ἀδιατάρακτα γιά ἑκατομμύρια χρόνια στή γῆ. Μερικές φορές ἡ παρέμβαση τοῦ ἀνθρώπου στό οἰκοσύστημα εἶναι προστατευτική γιά τούς ζωντανούς ὀργανισμούς. Ἡ ἀνακήρυξη προστατευόμενων εἰδῶν καί ἡ διαφύλαξη τῶν ἐθνικῶν δρυμῶν στοὺς ὁποίους προστατεύεται ἡ χλωρίδα καί ἡ πανίδα ἀποτελοῦν θετικά παραδείγματα τῆς ἀνθρώπινης παρεμβάσεως. Ὡστόσο τίς περισσότερες φορές οἱ ἀνθρώπινες δραστηριότητες προξενοῦν ἀνεπανόρθωτες βλάβες στό οἰκοσύστημα.

πούς και τέλος νά πεθάνει. Ἀκολουθεῖ λοιπόν ἕναν βιολογικό κύκλο, μέ ἕναν ἀπώτερο σκοπό· νά διατηρηθεῖ τό εἶδος του ἐπάνω στή γῆ.

Τώρα, ἐάν ὁλόκληρη ἡ δημιουργία, μέ ὅλους τούς ἐπιμέρους σκοπούς της, ἔχει καί ἕναν τελικό σκοπό, αὐτό δέν εἶναι θέμα ἐρεύνης τῆς ἐπιστήμης. Ἐάν δέν εἶναι κανεῖς Χριστιανός, εἶναι θέμα τῆς φιλοσοφίας· ἐάν ὅμως εἶναι Χριστιανός, εἶναι θέμα τῆς θεολογίας. Ἡ θεολογία θά μᾶς ἀποκαλύψει γιά ποιόν σκοπό ὑπάρχουν ὅλα αὐτά γύρω μας. Καί βέβαια ὑπάρχουν γιά νά ὑπηρετήσουν τόν ἄνθρωπο καί τή δόξα τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Θεός ἤθελε νά δημιουργήσῃ τόν ἄνθρωπο.

Ἀλλά πρὶν δημιουργήσῃ τόν ἄνθρωπο, ἔπρεπε νά δημιουργήσῃ τίς προϋποθέσεις γι' αὐτόν. Καί οἱ προϋποθέσεις εἶναι ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, ἡ διαμόρφωση τῆς γῆς, ὅπως κι ὁ στολισμός της, ὁ ὁποῖος ἔγινε μέ τό ζωικό καί τό φυτικό βασίλειο καί μέ ἄλλα πολλά. Ὅπως, προκειμένου νά παντρεύουμε τά παιδιά μας, τούς ἐτοιμάζουμε τό νοικοκυριό τους, πού βάζουμε δηλαδή καινούργια ἐπιπλα, καί ὅ,τι ἄλλο θά βάλουμε. Ἔτσι καί ὁ Θεός ἐτοίμασε τό νοικοκυριό τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄρα λοιπόν ὁ κόσμος –ὅσο καί ἂν μοιάζει αὐτό ἀπό τούς ἀνόητους πού φιλοσοφοῦν σέ μερικά πράγματα ὅτι εἶναι ἀλαζονικό, καί στό τέλος καταλήγουν σέ λάθος συμπεράσματα– ὁ κόσμος ὁλόκληρος ἔγινε γιά τόν ἄνθρωπο!... Καί ὁ ἄνθρωπος ἔγινε γιά τόν Θεό. Συνεπῶς ξεκινᾷ ὁλόκληρη ἡ δημιουργία ἀπό τόν Θεό, φτιαχνεται μέ τόν Θεό καί ὁδηγεῖται στόν Θεό. Εἶναι αὐτό πού λέει καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος γιά τόν Ἰησοῦ

Χριστό, «ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ἔκτισται»², ἀπὸ τὸν Ὅποιο, μέ τὸν Ὅποιο καὶ γιὰ τὸν Ὅποιο τὰ πάντα ἔχουν δημιουργηθεῖ.

Ἡ ἐπιτομή τῆς δημιουργίας εἶναι ὁ ἄνθρωπος.³ Θὰ τό ξαναποῦμε αὐτό, παιδιά, ὅταν θὰ φθάσουμε στό τέλος τῶν μαθημάτων μας. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι αὐτός πού δίνει νόημα στή δημιουργία. Γιατί νά ὑπάρχουν τὰ φυτά; γιατί νά ὑπάρχουν τὰ ζῶα; γιατί τὰ πουλιά; τὰ μυρμηγκία; τὰ φίδια; οἱ ἐλέφαντες; τὰ τετράποδα γενικῶς; γιατί νά ὑπάρχουν ὅλα αὐτά; Ὑπάρχουν μόνο γιὰ ἓναν λόγο· γιατί ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος! Ἡ ὑπαρξή τους ἀποκτᾷ νόημα μόνο ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν δέν ὑπῆρχε ὁ ἄνθρωπος, δέν θὰ εἶχε νόημα καί ἡ ὑπαρξή τους. Συνεπῶς ὁ ἀπώτατος σκοπὸς τῶν δημιουργημάτων εἶναι ὁ ἄνθρωπος.

Ὅμως ἡ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου δίνει νόημα καί στήν ὑπαρξή καί στήν παρουσία τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀποκτήσει νόημα ὅταν κλείσει ὁ κύκλος αὐτός στὸν Θεό. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέει ὅτι ὅλη ἡ κτίσις ἀποβλέπει στὸν Ἰησοῦ Χριστό· διὰ τοῦ Ὁποίου καί γιὰ τὸν Ὅποιο τὰ πάντα ἔχουν κτισθεῖ. Ὅλα ἔχουν γίνει γιὰ λογαριασμό τοῦ Θεοῦ Λόγου, πού ἐνανθρώπησε.⁴ Ἐκεῖ λοιπὸν κλείνει αὐτός ὁ κύκλος.

2. Κολ. 1, 16.

3. Ἐπιτομή εἶναι ἡ συγκεφαλαίωση ἑνὸς πολύτομου ἔργου σέ ἓναν τόμο, πού συγκεντρώνει τὰ σημαντικότερα χαρακτηριστικά τοῦ ἔργου. Ὁ ἄνθρωπος, συνδυάζοντας μέσα του δύο διαφορετικούς κόσμους, πνευματικὸ καὶ ὑλικό, ἀποτελεῖ ὁ ἴδιος ἓναν μικρόκοσμο, δηλαδή μιὰ ἐπιτομή καί περίληψη τῆς δημιουργίας. Δίκαια λοιπὸν χαρακτηρίζεται ὡς ἡ κορωνίδα, τό στεφάνι τῆς κτίσεως.

4. Πρβλ. Α΄ Κορ. 15, 28.

Ἀλλά δέν σᾶς λέω περισσότερες λεπτομέρειες, γιατί ἔχουμε καί τό καταπληκτικό ἐκείνο γεγονός τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ. Τώρα μόνο σᾶς λέω τοῦτο, ὅτι ὅλα ἔχουν τό νόημά τους καί ὅλα ἔχουν τόν σκοπό τους.

Παρατηροῦμε ἀκόμα ὅτι ὑπάρχουν τετρακόσιες χιλιάδες εἶδη φυτῶν! Τόσο μεγάλη εἶναι ἡ ποικιλία, τόσος ὁ πλοῦτος! Σκεφτεῖτε, παιδιά, ὅτι τελευταῖα ἔχουν ἀνακαλύψει στήν ἔρημο Σαχάρα, ἐκεῖ πού θά πίστευε κανεῖς ὅτι δέν ὑπάρχει ἵχνος ζωῆς, ὑπάρχει ἓνα φυτό, τό ὁποῖο εἶναι πολύ μικροσκοπικό· τόσο μικροσκοπικό, πού τό βλέπουμε μόνο μέ φακό· δέν φαίνεται μέ γυμνό μάτι. Σκοπεύουν μάλιστα νά τό ἐκμεταλλευτοῦν εἰδικά, γιατί αὐτό τό φυτό μπορεῖ νά δώσει πολλά προϊόντα.

Θά μοῦ πεῖτε: *Μά ἀκόμα καί στήν ἔρημο;... ἐκεῖ στήν καυτή ἡλιοκαμένη ἄμμο νά ὑπάρχει ζωή;... Ναί, παιδιά, ἡ ζωή σφύζει στόν πλανήτη μας. Δέν ὑπάρχει οὔτε ἓνα τετραγωνικό ἑκατοστό πάνω στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς πού νά μὴν ἔχει ζωή, εἴτε ἀπό τό ζωικό εἴτε ἀπό τό φυτικό βασίλειο. Δέν ὑπάρχει!*

Οἱ μύκητες, ξέρετε, φυτά εἶναι, καί ὑπολογίζονται σέ πολλές χιλιάδες εἶδη. Καί τά μανιτάρια μύκητες εἶναι. Γιά νά καταλάβετε, ἓνας μύκητας εἶναι καί ἡ γνωστή πενικιλίνη. Ὅλα αὐτά τά φάρμακα, πενικιλίνη, στρεπτομυκίνη, τεραμικίνη –τέρα σημαίνει γῆ– καί τά λοιπά, γίνονται ἀπό μύκητες. Ὅταν ἀκοῦτε αὐτό τό δεύτερο συνθετικό *μικίνη* ἢ *μυκίνη*, εἶναι οἱ μύκητες. Εἶναι δηλαδή φυτά τά ὁποῖα ἔχουν ποικίλη ὠφελιμότητα. Μπορεῖ νά εἶναι δηλητηριῶδη, μπορεῖ νά φονεύουν

κάποια άλλα μικρόβια, και ούτω καθεξῆς. Καί, πράγματι, παρατηρούμε ότι υπάρχει μία ωφελιμότητα από τά φυτά, μία απέραντη ωφελιμότητα, πού ὁ ἄνθρωπος ἔχει μόνο κάτι τό πολύ ἐλάχιστο ἀνακαλύψει.⁵

Ἀλλά στό φυτικό βασίλειο υπάρχει καί ὁμορφιά. Ἡ ὁμορφιά εἶναι βέβαια στό γενικό σχέδιο τῆς σκοπιμότητος, ἀλλά καί ταυτόχρονα ξεφεύγει. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού διακατέχονται ἀπό τή φιλοσοφική θέση νά μήν τούς ἐνδιαφέρει τό ὥραϊο, ἀλλά τό ὠφέλιμο· εἶναι ὁ γνωστός μας ὠφελιμισμός.

Ἀλλά ὁ ὠφελιμισμός, παιδιά, εἶναι... –τί νά σᾶς πῶ;– εἶναι τό σκότωμα κάθε ὁμορφιάς πού μπορεῖ νά ὑπάρχει ἢ μέσα στόν ἄνθρωπο ἢ ἔξω ἀπ' αὐτόν! Τό νά πεῖς ὅτι δέν μέ ἐνδιαφέρει ἕνας ζωγραφικός πίνακας, ἀλλά μ' ἐνδιαφέρει μόνο τό πόσο τιμᾶται, ἂν μπορῶ νά τόν πουλήσω καί πόσα λεφτά θά πάρω, τότε, καταλαβαίνετε, σκοτώνουμε ἕναν ὁλόκληρο κόσμο, τόν κόσμο τῆς ὁμορφιάς!

Ἡ ὁμορφιά τοῦ πίνακα, βεβαίως, δέν ἔχει ὠφελιμότητα μέ τήν ἔννοια νά δοῦμε πόσα λεφτά θά βγάλουμε ἂν τόν πουλήσουμε, καί τά λεφτά αὐτά τί θά τά κάνουμε καί πῶς θά τά ξοδέψουμε, ἀλλά γεμίζει τόν ἄνθρωπο! Ἄν τό θέλετε ὅμως, καί ἡ ὁμορφιά, μέ τήν πλατεία σημασία τῆς λέξεως, ἔχει τήν ὠφελιμότητά της.

5. Τά διάφορα εἶδη μυκήτων ποικίλλουν, ἀπό τούς χρήσιμους γιά τόν ἄνθρωπο ζυμομύκητες, τούς παθογόνους μικρομύκητες, ἔως καί τά γνωστά ἐδῶδιμαμανιτάρια. Πάντως, ἀπό τά 50.000 ἕως 250.000 εἶδη μυκήτων πού ἔχουν περιγραφεῖ μέχρι σήμερα, λιγότερα ἀπό 300 ἔχουν συσχετισθεῖ μέ νόσο στόν ἄνθρωπο.

Ἔτσι, ὁ Θεός δέν μένει μόνο ἀπλῶς σέ ἓνα σχέδιο σκοπιμότητος ἑνός φυτοῦ καί στήν ὠφελιμότητά του, ἀλλά τό στολίζει κι ὅλας, τό κάνει ὁμορφο!

Θά μοῦ πεῖτε: *Γιατί νά τό κάνει ὁμορφο; Για ποιόν λόγο κάνει τήν ποικιλία τῶν χρωμάτων, τῶν φύλων καί τῶν ἀνθέων; Μήπως γιά νά προσελκυσθοῦν οἱ μέλισσες;*

Μεταξύ ζωικοῦ καί φυτικοῦ βασιλείου ὑπάρχει ἓνας κύκλος ἀλληλεπιδράσεως ἀτελεύτητος, ἓνας συνδυασμός ἀτελειώτος!... Μέσα σ' αὐτούς τούς συνδυασμούς, στά δεσίματα φυτικοῦ καί ζωικοῦ βασιλείου, ὑπάρχει πάντοτε τοῦτο· νά θαυμάζει ὁ ἄνθρωπος, νά χαίρεται ὁ ἄνθρωπος!

Τί λέτε; ἓνα φυτό, ὅς ποῦμε ἓνα τριαντάφυλλο, ἔχει συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ του; Ξέρει τό χρῶμα του; ἀναγνωρίζει τήν ὁμορφιά του; Ἀναμφισβήτητα ὄχι. Ἀλλά καί τά ζῶα, ἡ τά ἔντομα, καί ὁποιαδήποτε ἄλλα ζῶα, ἅμα δοῦν ἓνα φυτό πού θά τοῦς κάνει ἐντύπωση καί θά πᾶνε νά τό φᾶνε ἢ νά τό τρυγήσουν νά πάρουν τό νέκταρ, ὅσο κι ἄν ἐλκυστοῦν ἀπ' αὐτό, θά ἐκτιμήσουν τήν καλλιτεχνική τους ἀξία; Μόνο ὁ ἄνθρωπος θά εἶναι ἐκεῖνος πού θ' ἀναγνωρίσει τήν ὁμορφιά, γιατί μέσα του ἔχει ποιητικότητα, ἔχει ποίηση, ζεῖ τήν ποίηση! Κάθε ἄνθρωπος μέσα του ζεῖ τήν ποίηση, γιατί ἔχει μέσα του τήν πνοή τοῦ Δημιουργοῦ του, ὁ ὁποῖος εἶναι Ποιητής, μέ τήν πλατειά σημασία τῆς λέξεως ποιητής, εἶναι Δημιουργός! Καί ὁ ἄνθρωπος νιώθει πολύ χαρούμενος καί πολύ εὐτυχισμένος μπροστά σ' αὐτή τήν ὁμορφιά.

Βεβαίως ἡ ὁμορφιά δέν εἶναι σκοπός, ἀλλά ἓνα μέσο. Δυστυχῶς ἐκεῖνοι πού ἔχουν μία εὐαισθησία στό θέμα τῆς ὁμορφιᾶς καί μένουν μόνο σ' αὐτό τό σημεῖο, καταλήγουν νά εἶναι εἰδωολάτρες, καί εἶναι δυστύχημα. Ὁ Θεός, ὅν ἔκανε τή φύση πολύ ὠραία, δέν τήν ἔκανε γιά νά μείνουμε στή φύση, ἀλλά θαυμάζοντάς την νά φθάσουμε, νά ἀναχθοῦμε στόν Δημιουργό. Τότε βεβαίως δέν εἰδωολατροῦμε. Τότε ἡ ὁμορφιά δέν εἶναι ὁ σκοπός, ἀλλά τό μέσον. Λοιπόν, δέν σταματοῦμε σ' αὐτήν.

Σᾶς τό λέω αὐτό γιατί βλέπει κανεῖς ζωγράφους, ποιητές, μουσικούς καί ἄλλους καλλιτέχνες, πού ἔχουν βέβαια μία εὐαισθησία στήν ὁμορφιά, στόν ρυθμό, στό χρῶμα ἢ στό παιχνίδισμα τοῦ φωτός μέ τή σκιά, ὅλα αὐτά νά τούς γοητεύουν, ἀλλά νά μένουν σ' αὐτά. Καί ἐπειδή βέβαια κι ἡ δική σας ψυχή ἔχει μία εὐαισθησία, καί θά θέλατε πάντοτε νά καλλιεργήσετε μέσα σας τήν ἀξία τοῦ ὠραίου, τήν ὁμορφιά, πρέπει νά προσέχετε σ' αὐτό τό σημεῖο.

Καί μή νομίσετε βέβαια ὅτι ἡ ὁμορφιά βρίσκεται στό νά βάζει κανεῖς μακιγιαρίσματα στό πρόσωπο... Ὁ Θεός νά φυλάξει! Αὐτό εἶναι ἀσχήμια. Πιστέψτε με, εἶναι ἀσχήμια! Ὅταν βγάζεις τά φρύδια σου, κοπέλα μου, ὅταν βάφεις τά μάγουλά σου, τά μάτια σου –προπαντός ἐκεῖνα τά μάτια, πού τά βάφεις γύρω-γύρω μαῦρα, καί μοιάζεις σάν βρυκόλακας, σάν φυματικός, πολλά χρόνια φυματικός, ἐκεῖνα τά μαῦρα μάτια... σάν νά ἔφαγες γροθιά!...– σέ ρωτῶ: εἶσαι ὁμορφη, κοπέλα μου; Δέν εἶσαι. Δέν εἶναι ἐκεῖ ἡ ὁμορφιά, παιδιά: προσέξτε το.

Μέ καταλαβαίνετε τί θέλω νά πῶ, τί ἐννοῶ ὥραϊο καί ποιά ἡ ἀξία του. Ἡ ὁμορφιά βλέπουμε νά ὑπάρχει πραγματικά διάχυτη μέσα στή δημιουργία, καί θέλουμε νά τή ζήσουμε, νά τή χαροῦμε. Εἶναι πολύ ὥραϊο πράγμα!... Τό νά βλέπεις, ἄς ποῦμε, τό παιχνίδισμα τοῦ φωτός μέσα στήν κτίση εἶναι ἄλλο πράγμα... ἄλλο πράγμα! Γι' αὐτό, ἐκτός ἀπό τή ζωγραφική, ἔχουμε καί τήν φωτογραφική τέχνη –γιατί βέβαια δέν μποροῦμε νά εἶμαστε πάντα ζωγράφοι...– γιά νά ἀπαθανατίζουμε αὐτά τά παιγνιδίσματα φωτός καί σκιᾶς πού μᾶς δίνουν τά διάφορα ἀντικείμενα. Εἶναι πολύ ὥραϊο· πάρα πολύ ὥραϊο!

Ἀλλά, ξαναλέω, δέν θά σταματήσουμε ἐκεῖ. Πρέπει νά καλλιεργοῦμε τό ὥραϊο. Ἀμα τό καλλιεργοῦμε, δέν θά ἀναζητᾶμε κάποιες ἄλλες ἄνομες ἐπιδιώξεις καί ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς, γιατί θά ἔχουμε δημιουργήσει μέσα στήν ψυχή μας ἀντισταθμίσματα. Τό ν' ἀγαπᾶμε τήν τέχνη τῆς φωτογραφίας, ν' ἀγαπᾶμε τή ζωγραφική ἢ τή μουσική, ὅλα αὐτά εἶναι πολύ ὥραϊα. Ἀλλά προσέξτε ὅμως· ὑπάρχει καί ἡ κακή μουσική, καθὼς καί ἡ κακή ζωγραφική, πού θά μᾶς ὀδηγήσουν ἴσως μακριά ἀπό τόν Θεό, ἢ σέ καταστάσεις ἀμαρτωλές... Ὁ Θεός νά φυλάξει!

Ἐπίσης, ἂν καλλιεργήσουμε τήν ὑψηλή τέχνη, τήν λογοτεχνία, τήν ποίηση ἢ ὅ,τι ἄλλο, δέν θά πρέπει ποτέ νά μένουμε ἐκεῖ· θά πρέπει νά φθάνουμε στόν Θεό καί νά ὑμνοῦμε τόν Θεό.

Λέμε ὅτι ἡ φύση ὑμνεῖ τόν Θεό. Πῶς τόν ὑμνεῖ; Λέμε ὅτι τά πουλιά ὑμνοῦν τόν Θεό. Ἀλλά τά πουλιά δέν ἔχουν συνείδηση. Κι ὅμως, ἡ ἴδια ἡ παρουσία τους

εἶναι ἐκεῖνη πού δημιουργεῖ τόν ὕμνο πρὸς τόν Θεό. Ἡ παρουσία τῶν φυτῶν, τῶν πτηνῶν, τῶν ζώων, ὅλης γενικά τῆς κτίσεως, τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τοῦ φωτός, ὅλα αὐτά δημιουργοῦν μέ τήν παρουσία τους ὕμνο στόν Θεό.

Ἀκόμα, παιδιά, αὐτή ἡ ὁμορφιά ἐπαινέθηκε καί ἀπό τόν ἴδιο τόν Κύριο. Θυμόσαστε τί εἶπε; «Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομών ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιβάλετο ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;»⁶. Σᾶς βεβαιώνω ὅτι οὔτε ὁ Σολομών, πού στάθηκε ὁ πλουσιότερος βασιλιάς ἐκ τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ, δέν μπόρεσε νά ντυθεῖ μέ τόση δόξα καί τόση ὁμορφιά, ὅση ἔχει ἓνα κρινάκι τοῦ ἀγροῦ, πού σήμερα ὑπάρχει καί αὔριο δέν ὑπάρχει, καί ξεραμένο πιά τό βάζουμε στόν φοῦρνο γιά νά τόν ζεστάνουμε.

Εἶδατε;... Καί μάλιστα ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μᾶς παρακινεῖ σέ παρατήρηση, ὅταν λέει «ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ» καί «καταμάθετε τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ»⁷. Εἶδατε τί λέει; «ἐμβλέψατε... καταμάθετε»! Καί βάζει τὰ ρήματα μαζί μέ πρόθεση γιά νά τὰ τονίσει. Ὅχι ἀπλῶς βλέψατε... μάθετε, ἀλλά «ἐμβλέψατε... καταμάθετε»! Δηλαδή κοιτάξτε μέ προσοχή τὰ πουλιά τοῦ οὐρανοῦ καί γνωρίστε καλά τὰ κρινάκια τοῦ ἀγροῦ! Ὅχι βέβαια γιά νά δοῦμε ἐκεῖ ἴσως μόνο τήν ὁμορφιά, ἀλλά γιά νά ἀνακαλύψουμε κάτι πέρα ἀπὸ τήν ὁμορφιά· νά ἀνακαλύψουμε τήν πρόνοια τοῦ

6. Ματθ. 6, 29. Λουκᾶ 12, 27.

7. Ματθ. 6, 26· 28.

Θεοῦ, τή σοφία τοῦ Θεοῦ, τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ!

Ἔτσι, ἂν πάρετε κάποτε ἓνα λουλούδι στά χέρια σας, νά μορφεῖτε νά πεῖτε: *Τί ὥραϊο πού εἶναι αὐτό!... Τί ὥραϊα πράγματα δημιούργησε ὁ Θεός Λόγος!... Τόν ἀναγνωρίζετε, ἀλήθεια;... Εἶναι αὐτός πού ἔγινε ἄνθρωπος! Εἶναι ἐκεῖ! Αὐτός ἔφτιαξε τό λουλούδι πού κρατᾶτε στά χέρια σας, παιδιά... ὁ Θεός Λόγος πού ἐν-ανθρώπησε, ὁ Ἰησοῦς Χριστός!*

Παιδιά, ἐδῶ τό ἱερό κείμενο θά κλείσει τό θέμα τοῦ φυτικοῦ βασιλείου ὡς ἐξῆς: *«καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωί, ἡμέρα τρίτη»*⁸. Εἶδε ὁ Θεός ὅτι ἦταν ὅλα καλά, πολύ καλά· καὶ ἔγινε ἑσπέρας καὶ ἔγινε πρωί, ἡμέρα τρίτη. Κάθε φορὰ θά μᾶς τό λέει αὐτό, ὅταν θά τελειώνει ἡ κάθε δημιουργική ἡμέρα, καὶ βλέποντας ὁ Θεός ἐκεῖνα πού δημιούργησε, τά χαρακτηρίζει *καλά!*

Καὶ τώρα περνᾶμε στήν τέταρτη δημιουργική ἡμέρα, ὅπου ἔχουμε τή δημιουργία τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων. Θά σᾶς διαβάσω πρῶτα τό κείμενο, τό ὁποῖο εἶναι λίγο μακρύ, καὶ μετὰ βεβαίως θά τό ἀν-αλύσουμε.

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτός· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς.

»καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐγένετο οὕτως.

8. Γέν. 1, 13.

»καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσων εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, καὶ τοὺς ἀστέρας.

»καὶ ἔθετο αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός καὶ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκοτός. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν.

»καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τετάρτη.»⁹

Ὡστε στὴν τέταρτη δημιουργικὴ ἡμέρα ἔχουμε τὴ δημιουργία τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων.

Ἐδῶ θὰ ἐπαναλάβω κάτι πού σᾶς εἶχα πεῖ καὶ παλιότερα, ὅτι ὅλα αὐτά δέν δημιουργήθηκαν τὴν τέταρτη ἡμέρα, ἀλλὰ φάνηκαν τὴν τέταρτη ἡμέρα. Τόσο ὁ ἥλιος, ὅσο καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες, δέν ἔγιναν μετὰ τὴν δημιουργία τῆς γῆς. Ἡ γῆ μας καὶ τ' ἀστέρια, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, ὅλα αὐτά τὰ οὐράνια σώματα, ἔγιναν τὴν πρώτη ἡμέρα, ὅταν ἔγινε τό φῶς. Καί τό φῶς εἶναι ἡ οὐσία, ὅπως σᾶς ἔλεγα μιά περασμένη φορὰ, ἡ ὑπόσταση τοῦ ὁρατοῦ κόσμου. Ἀπό τό φῶς, ὡς ἐνέργεια, ὁ Θεός ἔκανε τὴν ὕλη, ἔκανε αὐτό τό φοβερό σύμπαν, δηλαδή αὐτό τό σύμπαν πού προκαλεῖ φόβο. Ἔτσι λοιπόν ὅλα ἔγιναν τὴν πρώτη ἡμέρα. Ἀλλὰ ἡ διαμόρφωση, ἡ διακόσμηση καὶ ἡ ἐμφάνιση, γιὰ ἓναν παρατηρητὴ πού βρίσκεται ἐπάνω στὴ γῆ, ἀκολουθοῦν κατὰ τίς ἐπόμενες λεγόμενες δημιουργικὲς ἡμέρες, τὰ μεγάλα αὐτά χρονικά διαστήματα.

9. Γέν. 1, 14-19.

Θέλετε νά δεῖτε ὅτι αὐτά εἶναι κατὰ τό φαινόμενον; νά δεῖτε δηλαδή πῶς αὐτά εἶναι ὅπως φαίνονται, καί ὄχι ὅπως εἶναι στήν πραγματικότητα; Διότι, ὅταν γίνει ἡ περιγραφή τῶν φαινομένων κατὰ τό φαινόμενον, ἀναμφισβήτητα ἔχουμε δημῶδη ἔκφραση, δημῶδη περιγραφή.

Ἄν ἓνας ποιητής, ἅς ποῦμε, ἢ ἓνας λογοτέχνης, ἔπαιρνε νά γράψει τίς ὁμορφιές τῆς φύσεως ὄχι κατὰ τό φαινόμενον ἀλλά κατὰ ἐπιστημονικό τρόπο, μόνο ποίημα δέν θά ἦταν αὐτό πού θά ἔφτιαχνε! Ἐνῶ θά ἔδινε μιὰ πολύ ὠραία εἰκόνα περιγραφῆς τῶν πραγμάτων, τῶν κτισμάτων, ἄν ἐκφραζόταν μέ δημῶδη τρόπο ὁ ποιητής.

Γιά νά τό καταλάβετε, θά σᾶς πῶ ἓνα παράδειγμα. Ὁ ἥλιος, λέμε, ἀνέβηκε μιὰ καλαμιὰ πάνω ἀπ' τό βουνό. Οὔτε ἀπό τό βουνό ἀνέβηκε ὁ ἥλιος, οὔτε μιὰ καλαμιὰ. Ἀνέβηκε μιὰ καλαμιὰ θά πεῖ ὅτι ὁ ἥλιος ἀνέβηκε περίπου δύο μέτρα. Ἄν ἔπρεπε νά τό ποῦμε μέ ἐπιστημονικά λόγια, θά λέγαμε ὅτι ἡ γῆ περιστράφηκε ἀνατολικά, διαγράφοντας γωνία τόσων μοιρῶν, ὥστε-ρα ἀπό τόσο χρονικό διάστημα ἀπό τήν ἀνατολή τοῦ ἡλίου, καί ἔδωσε τήν ἐντύπωση ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι σ' ἐκεῖνο τό σημεῖο τοῦ οὐρανοῦ καί τά λοιπά! Ἄν ἔγραφε κάποιος ἓνα ποίημα ἢ ἓνα διήγημα κι ἔγραφε ἔτσι, τί θά ἦταν αὐτό τό πράγμα; Θά ἦταν φοβερό! Γράφουμε λοιπόν κατὰ δημῶδη τρόπο, δηλαδή τά φαινόμενα ὅπως φαίνονται.

Ἀπόδειξη τοῦ πράγματος εἶναι τό ἔξῃς. Τί λέει; ὅτι ὁ Θεός ἔκανε δύο μεγάλους φωστήρες· τόν ἥλιο καί τή σελήνη. Ὁ ἥλιος εἶναι ὁ μέγας φωστήρ, καί ἡ

σελήνη είναι ὁ ἐλάσσων, ὁ μικρότερος. Ἀλλά ξέρουμε ὅτι ἡ σελήνη είναι ἕνας δορυφόρος, εἶναι πολύ μικρός. Μπορεῖ νά συγκριθεῖ, παιδιά, ἡ σελήνη μέ τ' ἀστέρια; Εἶναι δυνατόν ποτέ; Ἀναμφισβήτητα ὄχι. Ἀλλά κατὰ τό φαινόμενον ἡ σελήνη εἶναι τό μεγαλύτερο ἀστέρι ἐπάνω στόν οὐρανό, μετά τόν ἥλιο, γιατί δίνει τό πῶς πολύ φῶς, ἐπειδή εἶναι πολύ κοντά μας.¹⁰

Ἄρα, ἀπό τήν ἴδια τήν περιγραφή πού ἀκούσατε, φαίνεται ὅτι ἡ καταγραφή τῆς δημιουργίας εἶναι κατὰ δημῶδη τρόπο, δηλαδή εἶναι κατὰ τό φαινόμενον. Πιστεύω πῶς τό καταλάβετε.

Λοιπόν. Ἔχουμε τήν δημιουργία τοῦ φωτός, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τήν ὑπόσταση τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, ὅπως σᾶς εἶπα. Ὁ ἥλιος ὅμως εἶναι φορέας τοῦ φωτός. Ὁ ἥλιος, ὡς σῶμα διάπυρο, δέν εἶναι τό φῶς· εἶναι ἕνας φορέας τοῦ φωτός. Τό φῶς, σᾶς εἶπα, ἔγινε τήν πρώτη ἡμέρα.

Πολύ ὥραϊα τό λέει αὐτό ὁ μέγας Βασίλειος. Βλέπετε; εἶναι πολύ παλιά ἡ παρατήρηση· δέν ἔγινε τώρα. «Φῶς καί φωστήρ διάφορα ὄντα»¹¹. Τό φῶς καί ὁ φωστήρας, ὁ ἥλιος, εἶναι διαφορετικά δημιουργήματα, διαφέρουν μεταξύ τους. Ὁ ἥλιος εἶναι φωστήρας, εἶναι

10. Ἡ διάμετρος τοῦ ἡλίου (1.392.000 km) εἶναι τετρακόσιες περίπου φορές μεγαλύτερη ἀπό τή διάμετρο τῆς σελήνης (3.476 km). Ἀπό τή γῆ ὅμως μᾶς φαίνεται ὅτι τά δύο αὐτά σώματα ἔχουν τό ἴδιο σχεδόν φαινόμενο μέγεθος, ἐπειδή ὁ ἥλιος, μέ μέση ἀπόσταση 149.597.893 km, εἶναι τετρακόσιες περίπου φορές πῶς μακριά μας ἀπ' ὅ,τι ἡ σελήνη. Γι' αὐτό, ἂν ἡ σελήνη ἦταν εἴτε λίγο μικρότερη εἴτε βρισκόταν λίγο πῶς μακριά μας, δέν θά μπορούσαμε νά παρατηρήσουμε ποτέ μιᾶ ὁλική ἔκλειψη ἡλίου.

11. Μ. Βασίλειος, *Εἰς τήν Ἐξαήμερον, Ὁμιλία C', ΕΠΕ* τ.4, σ.220.

φορέας δηλαδή. Συνεπώς πολύ σωστά λέει ἡ Ἀγία Γραφή ὅτι ἔκανε τούς φωστῆρες· δέν λέει ὅτι ἔκανε τό φῶς. Γιά τό φῶς μίλησε τήν πρώτη ἡμέρα· ἀλλά τώρα, τήν τέταρτη ἡμέρα, παρουσιάζονται οἱ φωστῆρες, οἱ ὁποῖοι δέν δημιουργοῦνται, ἀλλά φαίνονται τήν τέταρτη ἡμέρα.

Ὡστε ὁ οὐρανός φάνηκε πλέον τήν τέταρτη μέρα· ἔχουμε ξεκαθάρισμα πιά τῆς ἀτμόσφαιρας. Ἄν εἶχαμε ἕναν θεατή πάνω στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, θά ἔλεγε: *Τί ὠραῖο θέαμα!... Ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τ' ἀστέρια!...* Αὐτός ὁ θεατής δέν ὑπῆρχε βέβαια τότε· εἴμαστε ὅμως ἐμεῖς θεατές. Καί τό δυστύχημα εἶναι τό ἐξῆς. Ἄν πεῖτε σέ κάποιον νά σηκώσει τό κεφάλι του νά δεῖ τόν ἥλιο, πόσο λαμπρός εἶναι, καί πόσο ὠραία εἶναι ἡ σελήνη, μέ τίς φάσεις της, καί τ' ἀστέρια, θά σᾶς πεῖ ὅτι εἶναι πάρα πολύ κοινό πράγμα καί πεζό. Δηλαδή, ἐπειδή τό βλέπουμε κάθε μέρα τό φαινόμενο αὐτό στόν οὐρανό, εἶναι πεζό;... Δέν μᾶς κάνει ἐντύπωση;... Αὐτό ἴσως δείχνει ὅτι ὑπάρχει ἀρρώστια στήν ψυχή.

Παιδιά, θά σᾶς δώσω μιά συμβουλή. Δεῖτε ὅλα τά πράγματα τοῦ κόσμου τούτου μέ παρθένα μάτια, δηλαδή μέ καθαρά μάτια ἀπό πλευρᾶς ἁμαρτίας, νά μήν κάνετε ἁμαρτίες. Θά τά δεῖτε ὅλα νά λάμπουν... θά τά δεῖτε ἀλλιῶτικα!

Καί κάτι ἀκόμα. Δεῖτε ὅλα τά πράγματα τοῦ κόσμου σάν νά τά βλέπετε γιά πρώτη φορά! Μήν πέφτει στά μάτια σας ἡ σκόνη τῆς συνηθείας, καί λέτε: *Τί νά δῶ ἀπό τόν ἥλιο;... Τί νά δῶ ἀπό τό φεγγάρι;... Τί νά δῶ ἀπό ἕνα τριαντάφυλλο;... Ἐντάξει, ὠραῖο εἶναι τό τριαντάφυλλο, καί θά τό βάλω στό βάζο· τί ἄλλο μπο-*

ρῶ νά δῶ σ' αὐτό;... Ὁχι. Κάθησε νά τό δεῖς καλά! νά χαζέψεις πάνω σ' αὐτό!

Γι' αὐτό καμιά φορά, ξέρετε, γιά ἐκείνους πού θέλουν νά βλέπουν ἔτσι τά κτίσματα, λέμε ὅτι χάξεψαν! Δέν χάξεψαν· ἀλλά ἀπλῶς πέταξαν μακριά τους τήν σκόνη τῆς συνηθείας, ὅπως σᾶς εἶπα, καί βλέπουν μέ μάτια ἀλλιώτικα· κάνουν σάν νά τά βλέπουν γιά πρώτη τους φορά!

Αὐτό εἶναι ἓνα μυστικό· ἂν τό μάθετε, θά βλέπετε πόσο ὠραία εἶναι ἡ δημιουργία, θά τήν ἀπολαμβάνετε καί θά εἴσαστε ἀληθινά χαρούμενοι καί ἀληθινά εὐτυχισμένοι μέσα σ' αὐτόν τόν κόσμο, πού ἄλλοι ἀνθρωποι τόν βλέπουν νά εἶναι ἄσχημος. Ἀκούσατε τί εἶπα; ὅτι εἶναι ἄσχημος!

Θυμίζει ἐκεῖνο τό γνωστό, πού λένε, γιά τό πῶς βλέπει κανεῖς τήν δημιουργία. Κοιτάζει κάποιος ἓνα τριαντάφυλλο, μέ τ' ἀγκάθια του φυσικά. Ἐάν βλέπει ἄσχημα, λέει: *Κοίταξε νά δεῖς... καί τά τριαντάφυλλα βγάζουν ἀγκάθια!* Ἄν βλέπει ὁμορφα, λέει: *Γιά δές... καί τά ἀγκάθια βγάζουν τριαντάφυλλα!* Ἐνα ποτήρι πού εἶναι γεμᾶτο μέχρι τή μέση, ὁ ἀνθρώπος πού δέν ἔχει καλά μάτια, δηλαδή βλέπει μέ ἀπαισιόδοξα μάτια, ξέρετε τί λέει; *Γιά κοίταξε... ἓνα ποτήρι μισοάδειο.* Ὁ αἰσιόδοξος ὅμως ἀνθρώπος, αὐτός πού ἔχει ἄλλα μάτια, λέει: *Γιά δές... ἓνα ποτήρι μισογεμᾶτο.* Τό ἴδιο πράγμα τό βλέπουν διαφορετικά. Αὐτό θέλω νά σᾶς πῶ τόσην ὥρα· νά ἀποκτήσουμε κάποια ἄλλα μάτια, νά βλέπουμε μέ ἄλλον τρόπο.

Ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος, ὁ ἀσκητής, –προσέξτε: ὁ ἀσκητής!... πού ἔγραψε ἀσκητικούς λόγους!– ξέρετε τί

γράφει; «Ἀπληστα νά διαβάξεις τά βιβλία τῶν φυσιοδιφῶν· θά σέ ὠφελήσουν πολύ!»¹². Μοῦ ἔχει κάνει πολλή ἐντύπωση.

Ἐτοιμάζουμε ἓνα μικρό μουσεῖο στό μοναστήρι μας, καί σκέπτομαι νά βάλω μιά πινακίδα μ' αὐτή τήν προτροπή τοῦ ἁγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου. Λυπᾶμαι, βέβαια, γιατί δέν ξέρω ἄν προλάβω... Ἄν ἤξερα ὅτι θά ζήσω πεντακόσια χρόνια, θά ἔφτιαχνα πολλά... Θά ἔκανα κι ἓνα μουσεῖο Φυσικῆς Ἱστορίας, νά γεμίζει ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου! Ἄν βρεθεῖτε στήν Κηφισιά, πηγαίνετε στό μουσεῖο Γουλανδρῆ· εἶναι μουσεῖο Φυσικῆς Ἱστορίας. Θά δεῖτε ἐκεῖ πράγματα, πού θά πεῖτε: *Τί ὥραϊα πράγματα ὑπάρχουν στόν κόσμον αὐτόν!... Τί ὥραϊα πράγματα!...*

Ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος λοιπόν λέει: *Νά ρουφᾶς ἀχόρταστα καί νά διαβάξεις συνέχεια αὐτά πού γράφουν οἱ φυσιοδίφες, γιατί ἐκεῖ θά δεῖς τήν ὁμορφιά τοῦ Θεοῦ, τήν ὁμορφιά τοῦ Δημιουργοῦ!*

Ἔτσι, παιδιά, νά διαβάξετε καί ἐσεῖς ἀστρονομικά βιβλία, βιβλία Γεωλογίας, Ὁρυκτολογίας, Φυσικῆς, Βοτανολογίας, Ζωολογίας, ὅ,τι εἶναι. Διαβάξετε! ἔχετε πολύ νά ὠφεληθεῖτε!

Ἄς ρίξουμε λοιπόν τώρα μιά ματιά στόν οὐρανό,

12. Ἅγιος Ἰσαάκ Σύρος, *Λόγοι Ἀσκητικοί, Λόγος ΚΓ' . Περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν*, ΕΠΕ τ.8α, 366. «Ἀνάγνωθι συνεχῶς καὶ ἀκορέστως ἐν ταῖς βίβλοις τῶν διδασκάλων περὶ προνοίας Θεοῦ. Διότι αὐταὶ καθοδηγοῦσι τὸν νοῦν εἰς τὸ ἰδεῖν τὴν τάξιν τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ ἐνδυμανοῦσιν αὐτὸν ἐξ αὐτῶν καὶ κατασκευάζουσιν αὐτὸν κεκτηῖσθαι νοήματα φωτολαμπῇ ἐκ τῆς λεπτότητος αὐτῶν καὶ ὁδεῦσαι ποιοῦσι μετὰ καθαρότητος πρὸς κατανόησιν τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ.»

σ' αὐτά τά λίγα λεπτά πού μᾶς μένουν. Βέβαια, καλὰ τό εἶπα· μιά ματιά· γιατί δέν εἶναι δυνατόν νά πεῖ κανεῖς περισσότερα μέσα σέ λίγα λεπτά.

Αὐτός ὁ θόλος τοῦ οὐρανοῦ –φυσικά δέν εἶναι ὁ μοναδικός, γιατί βλέπουν ἕναν ἄλλο οὐρανό αὐτοί πού εἶναι στό νότιο ἡμισφαίριο τῆς γῆς· δηλαδή ὑπάρχουν ἀστέρες πού δέν εἶναι θεατοί στό βόρειο ἡμισφαίριο, καί ἀντιστρόφως– αὐτό τό πλῆθος τῶν ἀστέρων, ἡ ἔκταση τοῦ κοσμικοῦ χώρου, παιδιά, μᾶς καταπλήσσει.

Πρὶν ἀπό μερικά χρόνια τό μεγαλύτερο τηλεσκόπιο τοῦ κόσμου ἦταν στό ὄρος Πάλομαρ τῆς Ἀμερικῆς· ἡ διάμετρος τοῦ κατόπτρου του ἦταν πέντε μέτρα. Σήμερα ὅμως ἔχουμε ἕνα ἄλλο, στόν Καύκασο τῆς Ρωσίας, πού εἶναι ἕξι μέτρων, μεγαλύτερο δηλαδή κατὰ ἕνα μέτρο. Ἄς δοῦμε λοιπόν τί ἀποκαλύπτουν τά τηλεσκόπια αὐτά.¹³

Ἐμεῖς ἀνήκουμε στό ἡλιακό σύστημα· εἶναι ἡ γειτονιά μας. Κι ὅταν μιλάμε γιά διαπλανητικά ταξίδια, σημαίνει ὅτι αὐτά γίνονται μέσα στό πλανητικό μας σύστημα. Ποῦ νά φύγουμε ἀπό τό πλανητικό μας σύστημα...! Ἐγώ θά ἔλεγα ὅτι εἶναι ἀδύνατον, καί θά τό δεῖτε τώρα ἀμέσως. Ὅχι τίποτα ἄλλο, ἀλλά γιά νά κο-

13. Ἡ προσπάθεια κατανόησης τοῦ σύμπαντος ὁδηγεῖ στήν κατασκευή ὅλο καί μεγαλύτερων τηλεσκοπίων γιά τήν παρατήρηση ὅλο καί πιο ἀμυδρῶν καί πιο ἀπομακρυσμένων οὐράνιων σωμάτων. Τό *Εὐρωπαϊκό Ἐξαιρετικά Μεγάλο Τηλεσκόπιο (E-ELT)* πρόκειται νά κατασκευαστεῖ στή Χιλή, καί ἀπό τό 2018 θά εἶναι ἱκανό νά παρατηρήσει τούς πρῶτους γαλαξίες πού δημιουργήθηκαν μετά τή *Μεγάλη Ἐκρηξη*. Μέ διάμετρο κατόπτρου 42 μέτρα, θά εἶναι ἕνας Γολιάθ τῆς ἀστρονομικῆς παρατήρησης, ἀφοῦ σήμερα τό μεγαλύτερο τηλεσκόπιο ἔχει διάμετρο κατόπτρου 10,4 m.

πει λίγο και ό βήχας μερικών αλαζόνων, πού έχουν έναν υπερενθουσιασμό, ότι κατακτήσαμε τό σύμπαν, και δέν έχουμε ανάγκη από τον Θεό!... Δέν υπάρχει μεγαλύτερη μωρία απ' αυτή την θέση.

Λοιπόν, εμείς ανήκουμε στον ήλιο, μέ τους όκτώ πλανήτες του. Ό ήλιος μας ανήκει σ' έναν γαλαξία· είναι ό γνωστός μας γαλαξίας, πού τον βλέπουμε σαν ένα νεφέλωμα από την μία άκρη του ουρανού ως την άλλη άκρη. Μέσα σ' αυτόν τον γαλαξία υπάρχουν τουλάχιστον διακόσια δισεκατομμύρια ήλιοι, πού είναι δέκα ως πενήντα χιλιάδες φορές μεγαλύτεροι από τον δικό μας τον ήλιο! Ό ένας δέ ήλιος είναι τόσο μακριά από τον άλλον, όσο εμείς είμαστε μακριά από αυτούς. Καταλαβαίνετε τί σημαίνει αυτό, παιδιά, τί έκταση έχει αυτός ό δικός μας ό γαλαξίας;... Όσοτόσο, δέν είναι ό μοναδικός γαλαξίας μέσα στο σύμπαν, αλλά υπάρχουν άλλα εκατό δισεκατομμύρια γαλαξίες!¹⁴

Ό Ήλιος μας είναι ένα εκατομμύριο τριακόσιες χιλιάδες φορές μεγαλύτερος από τή Γη. Ό Σείριος είναι δώδεκα φορές μεγαλύτερος από τον Ήλιο μας.

Η απόσταση Γης-Ήλιου είναι 149.600.000 χιλιόμετρα, και λαμβάνεται σαν μία *αστρονομική μονάδα*

14. Σύμφωνα μέ νέες εκτιμήσεις, πού βασίζονται σέ μία νέα ανάλυση των δεδομένων από τό διαστημικό τηλεσκόπιο Hubble και άλλα τηλεσκόπια, ό συνολικός αριθμός των γαλαξιών στο σύμπαν μπορεί νά φθάνει τά δύο τρισεκατομμύρια, δηλαδή είναι είκοσάπλάσιος έναντι τής προηγούμενης εκτιμήσεως, πού ήταν περίπου εκατό δισεκατομμύρια γαλαξίες. Η σχετική διεθνής δημοσίευση, μέ επικεφαλής τον καθηγητή Κρίστοφερ Κονσελάις, του βρετανικού πανεπιστημίου του Νότιγγαμ, έγινε στο περιοδικό αστροφυσικής *Astrophysical Journal*.

μετρήσεως αποστάσεων. Ἐπειδή ἔχουμε νά κάνουμε μέ αποστάσεις ἑκατομμυρίων καί δισεκατομμυρίων χιλιομέτρων μέσα στό ἡλιακό μας σύστημα, παίρνουμε ὡς μονάδα μετρήσεως τήν μεταξύ Ἡλίου καί Γῆς ἀπόσταση.¹⁵

Ἡ ἀπόσταση μεταξύ Ἡλίου καί Πλούτωνος, ἑνός ἀπό τούς πλανῆτες τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος, εἶναι πενήντα ἀστρονομικές μονάδες. Δηλαδή αὐτός ἀπέχει πενήντα φορές περισσότερο ἀπ' ὅσο ἀπέχουμε ἐμεῖς ἀπό τόν Ἡλιο. Συνεπῶς ἕνας θεατής στόν Πλούτωνα βλέπει τόν Ἡλιο πάρα πολύ μικρό.¹⁶

Ὅμως γιά τίς αποστάσεις ἔξω ἀπό τό ἡλιακό μας σύστημα χρησιμοποιοῦμε μεγαλύτερες μονάδες μετρήσεως, ὅπως τό *ἔτος φωτός*. Τί σημαίνει *ἔτος φωτός*;

Ὅπως θά ξέρετε, τό φῶς δέν εἶναι κάτι στατικό, ἀλλά τρέχει.¹⁷ Καί ξέρετε πόσο τρέχει; Ἀκοῦστε: σέ ἕνα δευτερόλεπτο τρέχει τριακόσια ἑκατομμύρια μέτρα. Γιά νά πάρετε μιά εἰκόνα, εἶναι ἐπτάμισι φορές ὅσο εἶναι ὁ γύρος τῆς γῆς. Νά πάρετε ἀκόμα μιά εἰκόνα, σᾶς λέω ὅτι τό φῶς ἀπό τόν ἥλιο γιά νά φθάσει στή γῆ – ἄν κάποιος δηλαδή εἶχε ἕναν διακόπτη καί ἄναβε τό φῶς τοῦ ἡλίου, νά τό πάρω ἔτσι παραστατικά – τό φῶς του θά ἔφθανε στή γῆ μας ὕστερα ἀπό ὀκτώ περίπου λεπτά.

Λοιπόν, ὅταν τό φῶς τρέχει γιά ἕνα ἔτος, δηλαδή γιά τριακόσιες ἐξήντα πέντε ἡμέρες, ξέρετε τί ἀπόστα-

15. Γιά τήν ἀκρίβεια, ἰσοῦται μέ 149.597.870.700 μέτρα. Παλαιότερα, ἡ *Ἀστρονομική Μονάδα* ὀριζόταν ὡς ἡ μέση ἀπόσταση Γῆς Ἡλίου. Τό διεθνές σύμβολό της εἶναι τό AU (*Astronomical Unit*).

16. Βλ. ὑποσημείωση 14, *Μάθημα 4ο*.

17. Βλ. *Βαρούχ* 3, 33. «ὁ ἀποστέλλων τὸ φῶς, καὶ πορεύεται»

ση καλύπτει; Ἀκοῦστε: ἑννέα τρισεκατομμύρια, τετρακόσια ἑξήντα δισεκατομμύρια, πεντακόσια εἴκοσι ὀκτώ ἑκατομμύρια, τετρακόσιες τέσσερις χιλιάδες, ὀκτακόσια ἑβδομήντα ἑννέα χιλιόμετρα! Ἦ μᾶλλον νὰ σᾶς τό διαβάσω μέ ἐπιστημονικό συμβολισμό: ἑννιάμισι ἐπὶ δέκα στή δωδεκάτη χιλιόμετρα. Ἄρα ἓνα ἔτος φωτός εἶναι ἡ ἀπόσταση πού διανύει τό φῶς κατά τή διάρκεια ἑνός γήινου ἔτους· δηλαδή ἑννιάμισι τρισεκατομμύρια περίπου χιλιόμετρα.

Ὡστόσο, ὁ πλησιέστερος σ' ἐμᾶς ἀπλανής ἀστέρης, πού εἶναι ὁ Ἑγγύτατος Κενταύρου, ἀπέχει ἀπό μᾶς τέσσερα περίπου ἔτη φωτός. Ὁ πιό κοντινός μας! Ποῦ νὰ πᾶμε λοιπόν;... Πρέπει νὰ ταξιδεύουμε μ' αὐτή τήν ταχύτητα, δηλαδή τοῦ φωτός, γιά νὰ φθάσουμε ἐκεῖ ὕστερα ἀπό τέσσερα χρόνια, δηλαδή πολύ ἔξω ἀπό τό πλανητικό μας σύστημα.¹⁸

Ὁμοίως, ὁ Σείριος ἀπέχει ἑννέα ἔτη φωτός ἀπό ἐμᾶς, ὁ Βέγας εἴκοσι ἑπτὰ ἔτη φωτός, ὁ Στάχυς τῆς Παρθένου τριακόσια ἔτη φωτός, ἐνῶ ὁ πλησιέστερος σ' ἐμᾶς γαλαξίας, πού εἶναι τῆς Ἀνδρομέδας, ἀπέχει δύομισι ἑκατομμύρια περίπου ἔτη φωτός!

Καί ἡ διάμετρος τοῦ ὄρατοῦ σύμπαντος –τελευταία μέτρηση, ἐκεῖ δηλαδή πού ἔφθασε τό μάτι μας· ὅχι ὅτι εἶναι στήν πραγματικότητα τόσο– εἶναι δεκαοχτώ δισεκατομμύρια ἔτη φωτός!¹⁹

18. Ταξιδεύοντας μέ τήν τροχιακή ταχύτητα τοῦ διαστημικοῦ λεωφορείου (8 km/s ἢ 30.000 km/h), θά χρειαζόταν χρόνος περίπου ἴσος μέ 150.000 χρόνια γιά νὰ φθάσουμε ἐκεῖ!...

19. Σύμφωνα ὅμως μέ τελευταίους ὑπολογισμούς, ἡ διάμετρος τοῦ παρατηρήσιμου σύμπαντος εἶναι περίπου 93 δισεκατομμύρια ἔτη

Τί λέτε, παιδιά; τί είναι αυτό τό σύμπαν;

Φοβερό!... Κι όμως, αυτό δείχνει τή δύναμη, τή σοφία καί τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ! Αυτό τό σύμπαν ἔγινε μόνο του;... Εἶναι δυνατόν ποτέ νά ἔγινε μόνο του, καί νά ὑπάρχει μία τάξη καί ἕνας σκοπός σ' αὐτές τίς τροχιές τῶν ἀπειράριθμων ἀστέρων καί τῶν γαλαξιών; Ἔγινε μόνο του;... Μόνο ἕνας τρελλός θά μπορούσε νά τό πεῖ αὐτό. Καί ἡ ἀθεΐα εἶναι μία τρέλλα... πραγματικά εἶναι μία τρέλλα! Ἐκεῖνος πού ἔχει λίγο καθαρό μυαλό, θά πεῖ: *Μεγάλος ὁ Θεός! Ὁ Θεός τά ἔκανε ὅλα. Δυνατός ὁ Θεός, σοφός ὁ Θεός, ἀγαθός ὁ Θεός, ὡραῖος ὁ Θεός!...*

Παιδιά, πρῶτα ὁ Θεός, πάνω στό θέμα τοῦ συμπαντος θά συνεχίσουμε καί τήν ἄλλη Κυριακή, γιατί ὁ ἱερός συγγραφέας, ὁ Μωυσῆς, μᾶς ἀναφέρει πολλά στοιχεῖα, τά ὁποῖα πρέπει νά ἀναλύσουμε.

Κυριακή, 12 Δεκεμβρίου 1982